

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTU LAHENDITE LÜHIÜLEVAADE¹ 06.01.2025 – 10.01.2025

7. jaanuar 2025

Lahend taotluste nr 46264/22 ja 50184/22 kohta - õigus oma omandit segamatult kasutada

UAB Profarma vs. Leedu

Protokolli nr 1 artikkel 1

Asjaolud

Leedus 2020. aasta märtsis COVID-19 leviku tõttu välja kuulutatud riikliku eriolukorra ajal sõlmis esimene kaebaja hankelepingu tervishoiuministeeriumi ja riikliku rahvatervise järelevalve laboriga (NVSPL), millega kohustus tarnima neile 510 000 kiirtesti koguhinnaga 6 050 000 eurot. Hankemenetluse liigiks oli väljakuulutamiseteta läbirääkimistega hankemenetlus.

Hankelepingu sõlmimisega samal päeval sõlmis esimese kaebaja ettevõtte teise kaebaja ettevõttega müügi- ja ostulepingu, millega viimane kohustus tarnima talle 510 000 kiirtesti koguhinnaga 5 904 800 eurot. Seejärel sõlmis teise kaebaja ettevõtte mitme teise ettevõttega lepingud, millega õnnestus tal hankida nõutav kogus teste. Teine kaebaja tasus nende eest lõpuks kokku 1 135 360 eurot.

Prokurör algatas uurimise, kus kahtlustas teatud riigiametnike ametiseisundi kuritarvitamises. Samal ajal esitas prokurör kaebavate ettevõtete vastu tsiviilhagi, milles taotles hankelepingu ja ostu-müügilepingu tühistamist. Prokurör väitis, et riik on/oli kiirtestide eest enam maksnud, mis tõi kaasa kaebajate äriühingute alusetu rikastumise ja seega tuleb neid kohustada enamakstud summa tagastama.

Esimese astme kohus jättis prokuröri hagi rahuldamata, kuid see otsus tühistati apellatsiooni korras. Nii hankeleping kui ka ostu-müügileping tühistati tühiseks. Leiti, et hankelepingut oli rikutud imperatiivsete õigusnormide kui läbipaistvuse ja avalike rahaliste vahendite mõistliku kasutamise põhimõtete mittejärgimise tõttu. Teise lepingu kohta leiti, et see on/oli heade kommetega vastuolus. Samuti leidis apellatsioonikohus, et mitterahaline tagastamine ei ole võimalik, kuna suurem osa kiirteste oli juba kasutatud ja ülejäänuid ei saanud erinevatel põhjustel müüjale tagastada. Seetõttu leidis kohus, et ühingutel tuleb riigile tagastada enamakstud summa, nimelt 4 142 600 eurot koos 5% aastase viivisega.

Leedu ülemkohus kaebajate kassatsioonkaebusi menetlusse ei võtnud.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad protokollile nr 1 artiklile 1 ja kaebasid selle üle, et tsiviilkohtud kohustasid neid tagastama raha, mille nad said hankemenetluse käigus.

EIK seisukohad

Protokolli nr 1 artikkel 1

(a) Kohaldatavus

EIK leidis, et summad, mille kaebavad äriühingud olid vaidlusaluste lepingute alusel saanud, moodustasid nende "omandi" protokollile nr 1 artikli 1 tähenduses, olenemata nende lepingute hilisemast tühiseks pidamisest. EIK järeldas, et protokollile nr 1 artikkel 1 on käesoleval juhul kohalduv.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

(b) Põhiasjaolud

(i) Sekkumise olemasolu ja kohaldatav reegel

EIK märkis, et kaebuse esitanud äriühingutele esitatud korraldus tagastada osa rahast, mille nad olid saanud vastavate lepingute alusel, kujutas endast sekkumist nende õigusesse oma omandit rahumeelselt kasutada. Lisaks leidis EIK, et asja tuleks uurida protokoll nr 1 artikli 1 esimeses reeglis sätestatud üldpõhimõtte valguses, mis väljendab omandi rahumeelse kasutamise põhimõtet.

(ii) Kas sekkumine oli seadusega ette nähtud ja kas sellel oli legitiimne eesmärk?

EIK märkis, et lepingute tühisus oli sätestatud seadusega ning valitud tagastamisviisil oli olnud õiguslik alus, mis oli olnud piisavalt kättesaadav, täpne ja asjaolusid arvestades ettenähtav. Seega oli vaidlusalune sekkumine olnud seaduslik. Samuti oli selle õiguspärane eesmärk ennetada kokkumängu ja kaitsta riiklikke vahendeid.

(iii) Kas sekkumine oli taotletava eesmärgiga proportsionaalne?

EIK juhtis tähelepanu, et seadusandjal on sotsiaal- ja majanduspoliitika elluviimisel lai kaalutlusruum. Kaalutlusruum on oluliselt laiem, kui küsimused hõlmavad riigihangetes pakkujate hindamist. Lisaks võidakse hankeasutustelt nõuda avalikes huvides meetmeid rakendamisevigade parandamiseks. Sellegipoolest ei tohiks selliste vigade parandamine viia olukorrani, kus asjaomane isik peab kandma ülemäärast koormust.

Käesolevas asjas ei leidnud EIK alust seada kahtluse alla siseriikliku õiguse tõlgendamist ja kohaldamist siseriiklike kohtute poolt ega nende hinnanguid ja järeldusi.

EIK ei tuvastanud protokoll nr 1 artikli 1 rikkumist.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)